

## Seneca *Om vrede*

### ANDEN BOG

I. Den første bog, Novatus, havde et mere skikkeligt emne; thi lasternes vej ned ad skråplanet er let. Nu må vi til det mere subtile: vi må nemlig undersøge, om man vredes med overlæg eller instinktivt, d.v.s. om vreden motiveres vilkårligt eller, som så meget andet i os, dukker op af det ubevidste. Undersøgelsen må jo starte nedefra for rigtigt at kunne hæve sig til de højere materier: det gælder jo også for vor egen legemsbygning, at det er det mindst seværdige, de 5 knogler og nerver og led, der støtter og holder liv i det hele, der først tager form og dernæst det, der gør skikkelsen skøn at skue, mens den glans, der særlig fanger blikket, først kastes over det fuldendte legeme. At det er en forestilling om overgået uret, der motiverer vreden, er der ingen tvivl om; men om den umiddelbart ledsager denne forestilling og blusser op uden 10 nogen viljesakt, eller om viljen først må give sit samtykke, det er spørgsmålet. Efter vor opfattelse vover vreden sig ikke frem uden viljens tilslutning, thi at få en forestilling om at være blevet forurettet og lyst til at hævne det og at forene begge dele: tanken om det upassende i krænkelsen og det passende i at hævne den, det kan ikke skyldes en ganske uvilkårlig tilskyndelse. En sådan er nemlig usammensat, mens den reaktion, det her drejer sig om, er 15 sammensat og rummer adskillige momenter: en vis erkendelse, indignation, fordømmelse, hævnlyst, hvilket ikke er muligt, medmindre viljen slutter sig til de rørelser, som den ikke selv er uberørt af.

(...)

III. Intet af det, der tilfældigt tilstøder sjælen, bør kaldes en affekt: dette er så at sige snarere 20 noget, som sjælen finder sig i, end noget den selv gør. En affekt består ikke blot i at reagere på en forestilling om tingene, men i at give sig hen til dem og følge denne uvilkårlige reaktion op. Hvis man altså tror, at blegthed og tåreflod og sexuel ophidselse og et dybt suk og et pludseligt skærpet blik og den slags er vidnesbyrd om en affekt og udtryk for sjælelivet, så tager man fejl og forstår ikke, at dette er rent legemlige reaktioner. Således kan selv den tapreste mand 25 sjældent trække i harnisk uden at blegne, og kampsignalet får knæene til at ryste en smule under selv den vildeste soldat, og før hærene støder sammen hopper hjertet i livet på overgeneralen, og den mest veltalende taler får, når han belaver sig på at tale, gåsehud over det hele. Men vreden bør ikke kun betragtes som en reaktion, men også som en aktion: den er nemlig angrebslysten og er som sådan aldrig uden indre tilslutning; thi der kan umuligt være 30 tale om hævn og straf uden bevidsthed og vilje. Hvis en har ment sig krænket og har villet hævne sig, men tager sig i det af en eller anden grund, så vil jeg ikke kalde det vrede, men en sindsbevægelse, der adlyder fornuften: vrede er først det, der sætter sig ud over fornuften og river den med sig. Altså kan den første uro i sjælen, som forestillingen om forurettelse fremkalder, lige så lidt kaldes vrede som denne forestilling selv; først den påfølgende 35 aggressivitet, der ikke blot har indoptaget, men også bifaldet forestillingen om uret, er vrede: et indre oprør, som bevidst og med vilje søger hævn. Der kan aldrig være tvivl om at frygt har flugtberedskab, vrede aggressivitet i sig, men være på jagt efter noget eller på vagt mod noget kan man vel kun med besluttet sind.

IV. For nu at resumere på hvilken måde affekter opstår og breder sig og tager overhånd: den  
40 første sindsbevægelse er uvilkårlig, en slags forløber for affekten og advarsel om den; den  
anden er vilkårlig, men ikke ubøjelig, som var det stadig et spørgsmål om det passende i at  
hævne sig, når man er blevet krænket, eller det passende i at straffe den, der har forsyndet  
sig; den tredje er allerede ustyrlig og søger ikke blot hævn, hvis det er passende, men for  
45 enhver pris, så at fornuften giver fortabt. Det første stik i sjælen kan vi ikke afværge med  
fornuftens hjælp, lige så lidt som de reaktioner som vi kaldte rent legemlige, at andres gaben  
smitter os, og at øjnene lukker sig, når en finger pludselig rettes mod dem: alt sligt kan  
fornuften ikke beherske, men vanen og stadig opmærksomhed måske nok begrænse. Men  
den anden bevægelse, som opstår ved refleksion, kan også opløses ved refleksion.

Fra Seneca *Om vrede, Om mildhed, Om sindsro*, på dansk ved Villy Sørensen, Samlerens Bogklub  
1995 (Uddrag af side 19-23)